

DE HISTORISCHE WORTELS VAN DE GENEESKUNDIGE DAGEN VAN ANTWERPEN

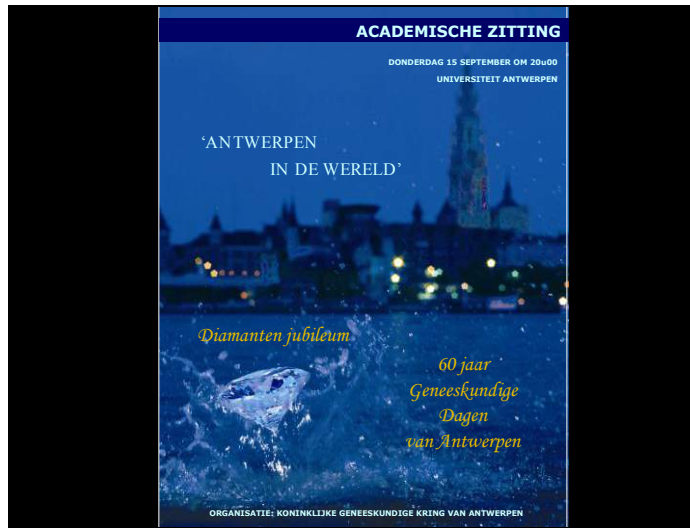
DR. SERGE COOPMAN

voorzitter

Koninklijke Geneeskundige Kring van Antwerpen

ACADEMISCHE ZITTING 15 SEPTEMBER 2005

AULA MAJOR, UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Hooggeachte Prominenten, dames en heren, van harte welkom op deze Academische Zitting. Zoals u weet, vieren we vandaag de jubileumeditie '60 jaar Geneeskundige Dagen van Antwerpen'. Bij zo'n vruchtbare traditie past dan ook een korte terugblik. En in die context, dames en heren, moest ik spontaan denken aan de grote filosoof en wiskundige Bertrand Russell. Die was ook zéér goed in terugblikken – hij is per slot van rekening bijna 100 jaar geworden – en op het einde van z'n leven keek hij terug op zijn eigen intellectuele evolutie als volgt:

U begrijpt dan ook, beste vrienden, dat ik toch een beetje verontrust was dat de organisatoren van de Geneeskundige Dagen nu juist aan mij hadden gedacht om het te hebben over de geschiedenis van dit evenement.

Maar goed, *it's an offer you can't refuse*, zoals de Engelsen zeggen, en vandaar blikken wij terug tot in de 'prehistorie', het merkwaardige jaar 1620.

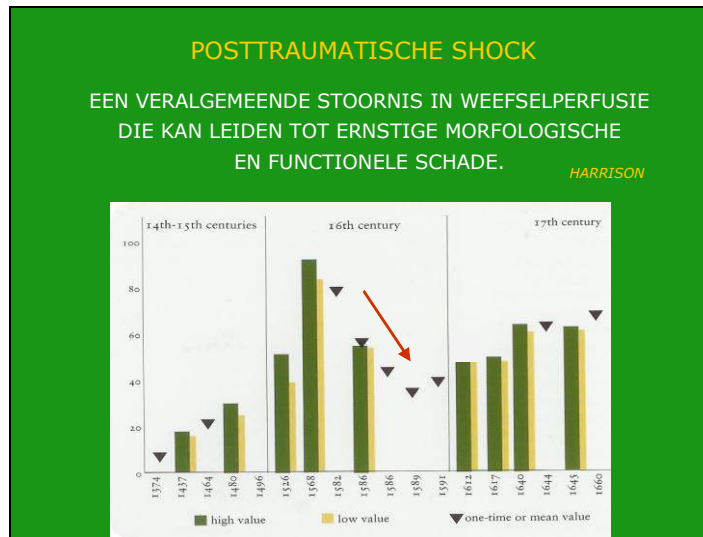

Hoe zag onze mooie stad er toen uit? Wel, eigenlijk niet zo best. Als medicus ben ik zelfs geneigd ze te omschrijven als: vertoevende in een *posttraumatische shock*.

Harrison definieert een posttraumatische shock als ‘*een veralgemeende stoornis in weefselperfusie die kan leiden tot ernstige morfologische en functionele schade*’.

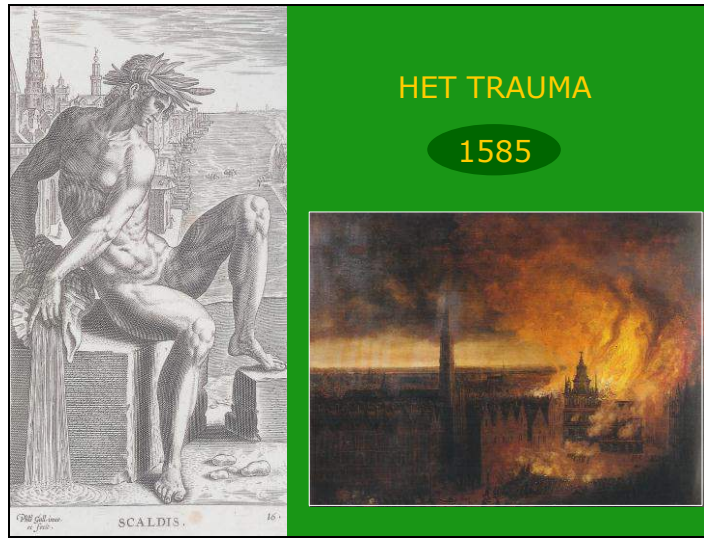
En inderdaad, dames en heren, het weefsel - het sociale weefsel - van onze geliefde stad was in die periode grondig verstoord, dat is het minste dat we kunnen zeggen.

De oorzaak daarvan is een substantiële ‘aderlating’ van demografische en intellectuele aard, die het onherroepelijk einde betekende van Antwerpen’s befaamde gouden eeuw.

En wat was het trauma dat hiertoe geleid heeft? Dat staat gebeiteld in ons collectief geheugen: het welbekende jaar 1585, dat tot op heden de Achilleshiel en de pijnlijke eksteroot is van elke Antwerpse intellectueel.

Meerbepaald: de sluiting van de Schelde die volgde op jarenlange religieuze twisten, de Spaanse furie en andere kommer en kwel. Dit bezegelde het lot van Antwerpen als centrum van *vrije handel* en – veel belangrijker nog – als centrum van *vrije ideeën*.

En met de geneeskunde in onze kontreien was het al niet zoveel beter gesteld.

Aan de ene kant waren er regelmatig grote epidemieën zoals de pest, toen de ‘haestige sieckte’ genoemd omwille van haar snel fataal verloop.

En aan de andere kant floreerde er een bont allegaartje van charlatans. Geslepen individuen die door allerlei bizarre praktijken poogden hun kostje te verdienen op de kap van hun onfortuinlijke medemens. De algemene teneur was dan ook in medische middens: er moet hier iets gebeuren.

De noodzaak om epidemieën te bestrijden en de beroepsbelangen te verdedigen heeft dan ook de aanzet gevormd tot het stichten van het *Collegium Medicum Antverpium*, de directe voorloper van onze vereniging van vandaag.

Maar er was nog een element dat deze zaak heeft bespoedigd: een legaat van meer dan duizend waardevolle boeken van een zekere Dr. Johan Ferreulx.

Om dit legaat in ontvangst te kunnen nemen moest een passend wettelijk kader gecreëerd worden en mede daardoor werd de oprichting van het Collegium een feit.

In 1620 al: het gaat hier dus om één der oudste beroepsverenigingen te wereld.

De bevoegdheden van dit Collegium waren aanzienlijk, en u ziet ze hier opgesomd.

Ik wil toch even uw aandacht vestigen op de filantropische bekommernis - het verstrekken van kosteloze zorgen aan behoeftigen - die van bij de oorsprong integraal deel uitmaakte van de missie van het Collegium.

1620

COLLEGIUM MEDICUM ANTVERPIUM

- GELDIGHEID GENEESKUNDEDIPLOMA'S NAGAAN
- STRIID TEGEN KWAKZALVERS
- UITVORDEREN VAN HYGIËNISCHE EDICTEN
- INSPECTEREN OFFICINAE DER APOTHEKERS
- EXAMENS DER CHIRURGEN, APOTHEKERS EN VROEDVROUWEN VOORZITTEN
- VERSTREKKEN VAN KOSTELOZE ZORGEN AAN BEHOEFDIGEN
- VERDEDIGING VAN HET ARTSENKORPS TEGEN ONRECHTVAARDIGE BELASTINGEN

En dat Collegium functioneerde vrij goed, zodat het zich in de volgende decennia volop kon profileren als hét bastion van de Antwerpse geneeskunde.

Dit alles in een tijdperk van voorzichtig herstel. Herstel dat natuurlijk werd gevoed door de artistieke bloeiperiode van de contra-reformatie, maar ook door enkele *key*-sectoren waarin Antwerpen het goed bleef doen.

VOORZICHTIG HERSTEL IN DE VROEGE 17^E EEUW

'KANT, DIAMANT EN
ZIJDEN DRAAD HOUDEN
ANTWERPEN IN STAAT'

Aan de rechterzijde zien we hier Mercurius, de god van de handel afgebeeld, met daaronder het toenmalig Antwerps rijmpje: 'Kant, diamant en zijden draad houden Antwerpen in staat'.

U ziet, dames en heren, dat er in al die jaren nog niet zoveel veranderd is: de kantshops bloeien nog altijd op de Handschoenmarkt, over de diamant worden wij zo dadelijk onderhouden door goede vriend Peter Meeus.

En of de toekomst van de Antwerpse geneeskunde al dan niet aan een zijden draadje hangt, dat vernemen wij straks ongetwijfeld van onze decaan Prof. Van Marck.

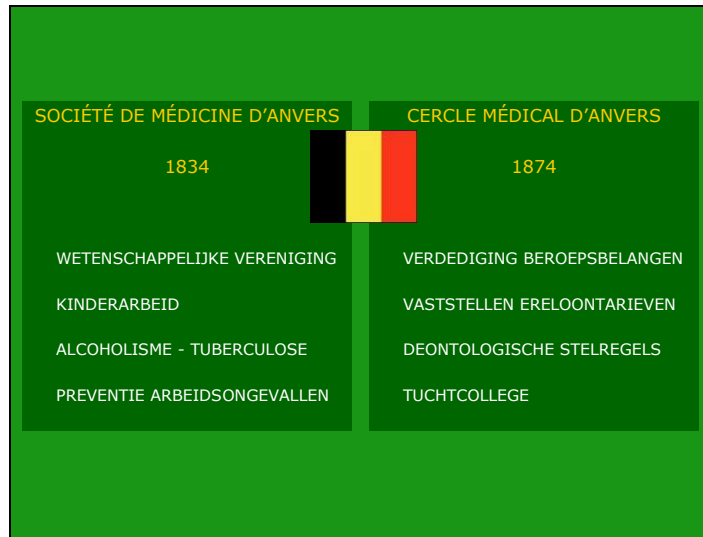
En zo – ik spring voor het gemak even 200 jaar in de tijd - deint het Collegium mee op de golven van de geschiedenis, samen met onze stad onder de Spaanse, Oostenrijkse en Franse overheersing.

Wat daarbij opvalt is dat het Collegium vooral een grote activiteit ontplooit in *crisisituaties*, zoals bij een belangrijke tyfusepidemie op het einde van de 18de eeuw en bij de slag van Waterloo.

Na zo'n periodes van bloei volgen vaak periodes van neergang. Zo ging het Collegium over tot voorlopige ontbinding in 1817 om dan vervolgens in het jonge België uit zijn asse

te herrijzen onder vorm van de *Société de médecine d'Anvers* en, enige decennia later, haar complementaire tegenhanger, de *Cercle Médical d'Anvers*.

De *Société* was een wetenschappelijke vereniging met veel aandacht voor de sociale aspecten van de geneeskunde: de grote problemen van die tijd zoals kinderarbeid, alcoholisme, tuberculose en de preventie van arbeidsongevallen. De missie van de *Cercle* was meer corporatistisch doch tegelijkertijd ook deontologisch, wat toen – merkwaardig genoeg – niet werd beschouwd als onverenigbaar.

Ook hier volgen jaren van wisselende bloei met, andermaal, de opmerkelijke vaststelling: na een crisisperiode volgt telkens een duidelijke heropleving. Zo zien we een booster na de eerste W.O., toen het majestueuze Geneesherenhuis in de Louizastraat – nog altijd onze vaste stek – werd aangeschaft en feestelijk werd ingehuldigd. Daartoe werd zelfs een speciaal obligatiefonds uitgeschreven – met coupons aan 4% voor wie het interesseert.

NA-OORLOGSE BOOST (WOI)

<p>1918</p> 	<p>1919</p> 	<p>1920</p>
<p>OPRICHTING FONDS</p>	<p>INHULDIGING GENEESHERENHUIS</p>	<p>CONGRES 300 JAAR COLLEGIUM</p>

Ter gelegenheid van het 300-jarig bestaan van het Collegium werd in 1920 een groot congres georganiseerd over de geschiedenis van de geneeskunde. De bezieler daarvan was Dr. Tricot-Royer, hier op de foto rechts.

Op deze foto, die jaren later genomen is, wordt Dr. Tricot-Royer geflankeerd door zijn kleinzoon, een opmerkelijke jonge knaap, in wiens stoutmoedige blik wij nu reeds onze huidige secretaris-generaal, Jean-Pierre Tricot, herkennen. Deze voorspoedige periode werd afgebroken bij het begin van de tweede W.O. toen het Geneesherenhuis door de bezetter werd verzegeld. Na de oorlog werd het terug heropend en daarbij liet mijn voorganger dr. Opdebeek noteren:

NA-OORLOGSE BOOST (WO II)

HEROPENING GENEESHERENHUIS (1944)

'ONS GENEESHERENHUIS, DAT WIJ DE
VOORBIJE OORLOGSJAREN IN ZORG EN
KOMMER, EN MET GEVAAR VOOR ONZE EIGEN
VRIJHEID, ONBESCHADIGD BEWAARD HEBBEN,
WACHT IN AL ZIJN WEERGALOZE PRACHT
TOT HET GROTE OGENBLIK DAT AL
DE GENEESHEREN VAN ANTWERPEN ZICH
BINNEN ZIJN MUREN ÉÉN ZULLEN VOELEN.'

*DR. OPDEBEEK
VOORZITTER KGKA 1944*

Welnu, beste collega's, daar wachten we in zekere zin nog altijd op, want dat is niet zo eenvoudig als het lijkt.

Ik citeer hier verder onze bevlogen collega:

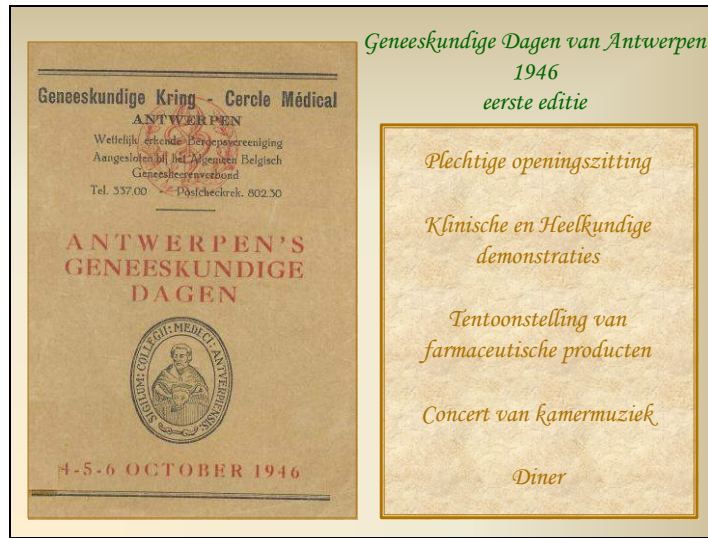

Collega Opdebeek is duidelijk een fijnzinnig psycholoog, en al wie bij ons al eens een Raad van Bestuur heeft meegemaakt, weet waarover het hier gaat.

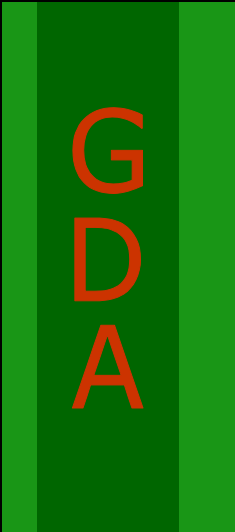
Hoe dan ook, in de naoorlogse periode was de behoefte aan medische bijscholing enorm groot. En om daaraan tegemoet te komen, werd in 1946 de eerste editie van de Geneeskundige Dagen van Antwerpen georganiseerd.

Het programma daarvan vormt in feite al de blauwdruk van de huidige edities.

Na een openingszitting zijn er tal van bijscholingsactiviteiten, gekoppeld aan een farmaceutische beurs en een socioculturele omljsting.

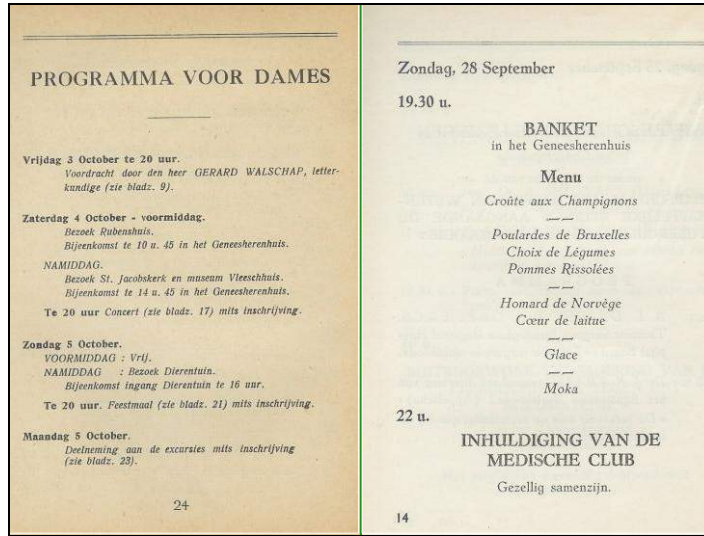
Dit alles werd in het programmaboekje samengevat in een zogenaamd ‘*rooster van werkzaamheden en ontspanning*’ wat ik een zeer mooie typering vind.

ROOSTER VAN WERKZAAMHEDEN EN ONTSPANNING		
Vrijdag 3 October		
16 u. 30	Plechtige opening van de tentoonstelling van Pharmaceutische producten.	Geneesherenhuis, Louizastraat 8
17 u. 30	Plechtige openingszitting.	Geneesherenhuis, Louizastraat 8
20 u. 30	Letterkundige voordracht „De fonkomst der Geneeskunde“ door G. WALSCHAP.	Letterkundig Museum, Minsterbroedersru 17
Zaterdag 4 October		
9 uur	Klinische en heekkundige demonstraties. Geneeskunde. Psychiatrie. Pediatric. Radiologie. Neus - Keel - Ooren, Heekkunde. Huidziekten. Verloskunde. TRAUMATOLOGIE.	Stuyvenberggasthuis, Lge Beeldkensstr. 207 St. Vincentusgasthuis, St. Vincentusstraat St. Camillusgasthuis (Tiechmann), Lge Lozanastraat 1
10 uur	Zitting van de Belgische Liga tegen het Rheumatische. Inhoudelijke gedenkteken DP J. GUNSBURG.	Instituut Zander Schermersstraat 1
12 uur	Plechtige opening van de tentoonstelling van Pharmaceutische producten, geneeskundige apparaten en medische boeken.	Instituut Zander, Schermersstraat 1
15 uur	Wetenschappelijke lezingen.	Geneesherenhuis, Louizastraat 8
17 u. 30	Tbè aangeboden door exposanten.	Geneesherenhuis, Louizastraat 8
20 u. 30	MOZART CONCERT.	Koninklijk Vlaams Muziek Conservatorium, St. Jacobsmarkt 11 (Zie keerzijde)

Opvallend daarbij is het brede draagvlak van de GDA: een hele waaiër van disciplines én ziekenhuizen komt aan bod.

Die oude programmaboekjes ademen een aandoenlijke nostalgische sfeer ...

... doorspekt met Bourgondische elementen. Er werd geregeld tijd uitgetrokken voor het 'gezellig samenzijn', zoals u ziet, en ook de partners (die toen nog automatisch 'dames' heetten) werden daarbij niet vergeten.

En zo, dames en heren, groeien de Geneeskundige Dagen uit tot een belangrijk forum voor medische communicatie. Het is dan ook niet verwonderlijk dat gaandeweg heel wat verenigingen, lokale maar ook nationale – u ziet hier een hele lijst – willen participeren in deze succesformule.

Ondertussen zijn daar nog heel wat verenigingen bijgekomen.

Collega Opdebeek had het over een schip, ik kies eerder voor de metafoor van de trein. De Geneeskundige Kring – die inmiddels het predikaat ‘Koninklijk’ heeft verworven – is de locomotief die de trein jaarlijks op gang trekt.

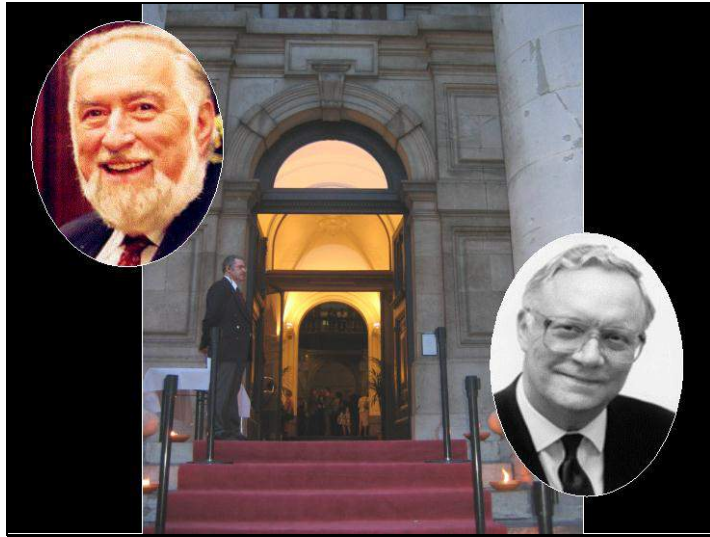
De wetenschappelijke verenigingen zijn de wagons die daarbij aanhaken, en elk jaar is er een nieuwe voorzitter die als machinist plaatsneemt in de stuurcabine om de hele zaak

op de rails te zetten en te houden. Dat is geen sinecure, en in die optiek wens ik huidig GDA-voorzitter Bart De Bruyker alle sukses toe bij deze onderneming.

En zo'n organisatie levert vele memorabele momenten op. Een loste grabbel in ons fotografisch archief toont hier enkele kopstukken van voorbije edities en van de kringwerking.

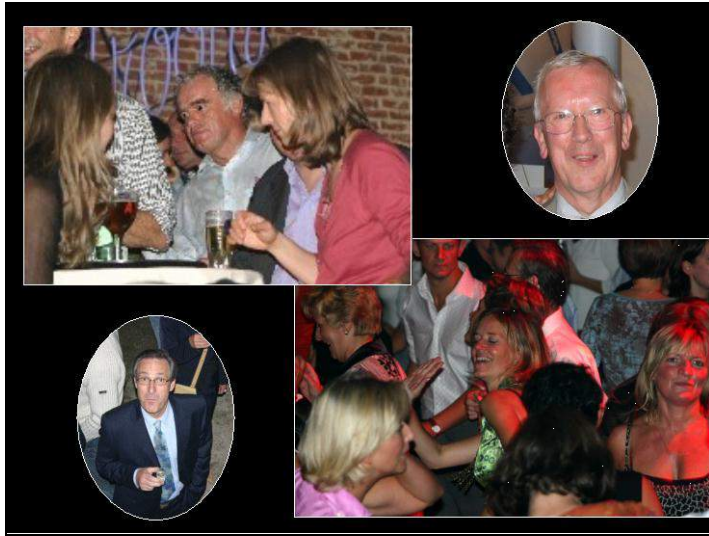

Zoals u ziet is het devies ‘het nuttige koppelen aan het aangename’ geen ijdel woord.

Uiteraard is de inrichtende instantie, de Koninklijke Geneeskundige Kring van Antwerpen, ook sterk geëvolueerd in al die jaren. In tijden van toenemende specialisering en professionalisering, is het logisch dat een aantal van de oorspronkelijke taken zich verplaatst hebben naar andere instanties met hun eigen bevoegdheden.

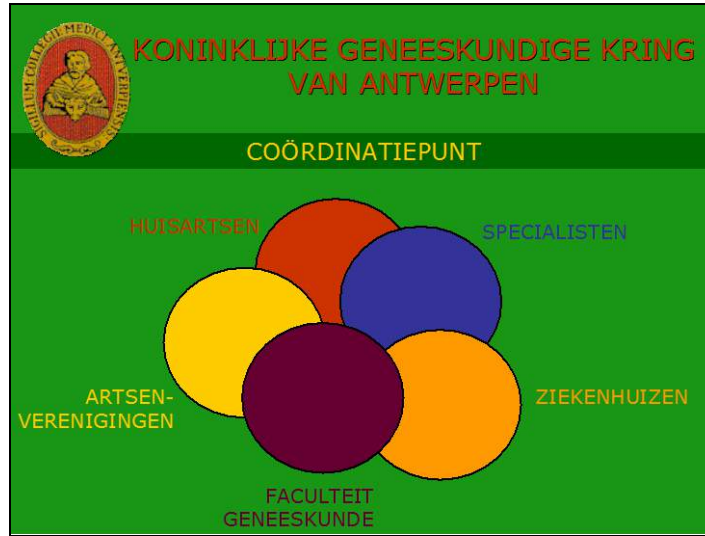
KONINKLIJKE GENEESKUNDIGE KRING VAN ANTWERPEN

ONDERRICHT EN ONDERWIJS	→	UNIVERSITEIT
DEONTOLOGISCH ORGAAN	→	ORDE VAN GENEESHEREN
HYGIËNISCHE MAATREGELEN	→	GEZONDHEIDSINSPECTIE
GEZONDHEIDSZORG BEHOEFTEGIGEN	→	OCMW
VASTSTELLEN ERELOONTARIEVEN	→	RIZIV
VERDEDIGING BEROEPSBELANGEN	→	SYNDICATEN

Door deze evolutie is de Geneeskundige Kring zich meer en meer gaan toespitsten op zijn eigenlijke *core-business*. En dat is: het spelen van een belangrijke rol in de wetenschappelijke navorming, naast het vormen van een medisch coördinatiepunt en een platform voor communicatie in de brede zin van het woord.

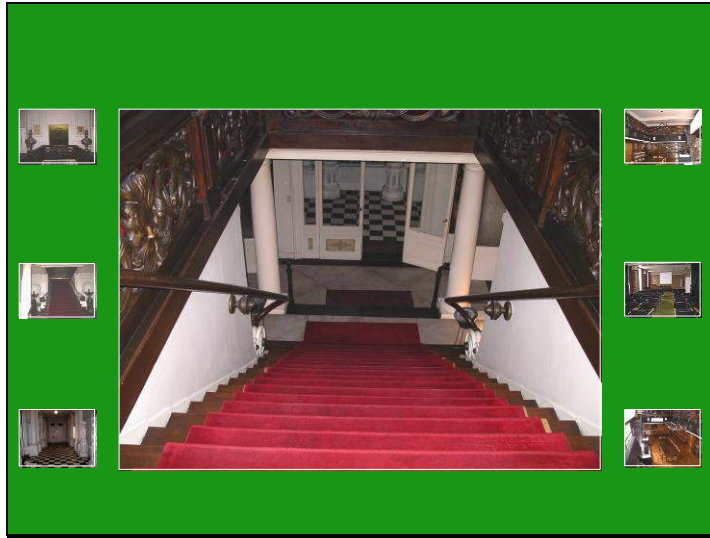
Inderdaad, die diversiteit van huisartsen, specialisten, academici, artsenverenigingen, ziekenhuizen en zuilen, die bonte *bouillabaisse* vormt nu eenmaal de identiteit van onze vereniging.

En dat zoiets mogelijk is in het unieke kader van het Geneesherenhuis, dat beschikt over een aanzienlijk cultureel patrimonium, is een duidelijke meerwaarde. U ziet hier ondermeer onze prachtige bibliotheek met een grote collectie 19^e-eeuwse werken.

GENEESHERENHUIS

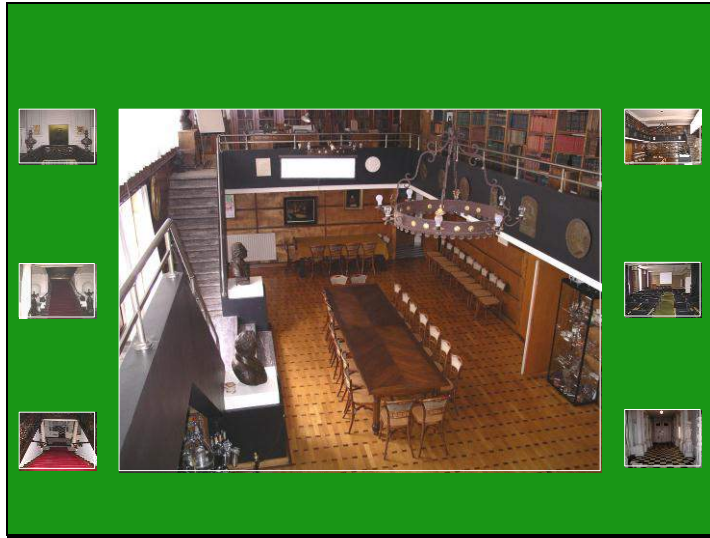

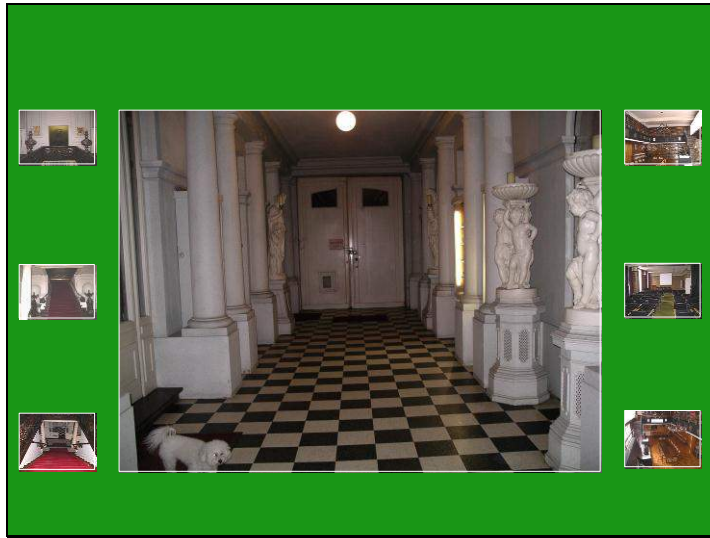

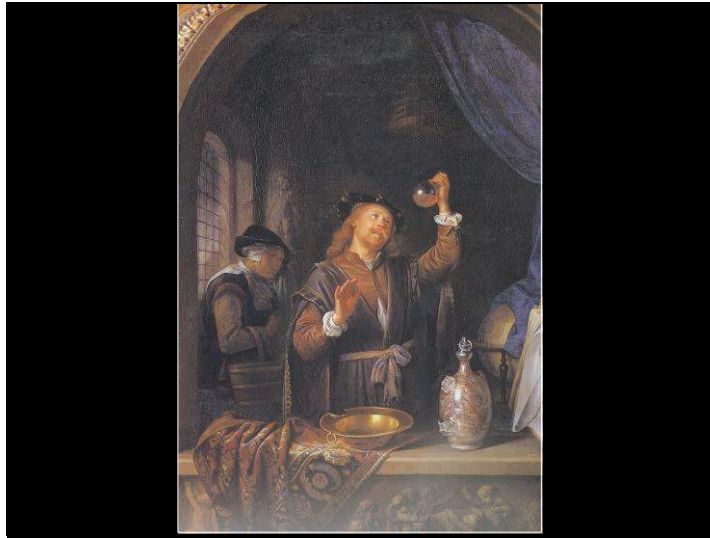

Dames en heren, deze korte historische verkenning toont ons in de eerste plaats hoe ingrijpend de medische en wetenschappelijke revolutie is geweest.

Maar één constante valt toch ook op, en dat is de menselijke rode draad in dit verhaal. Telkens weer worden nieuwe generaties bereid gevonden om zich – *au-fond* belangeloos – in te zetten voor het verderzetten en het actualiseren van deze mooie traditie. Dat herinnert ons aan die mooie uitspraak van Voltaire's *Candide*:
'Il faut cultiver son jardin'.

*Et notre jardin, onze tuin, dames en heren, is de Louizastraat.
De Avenue Louise van 't Stad. Moge deze tuin, door uw genereuze steun en inzet,
nog jarenlang groeien en bloeien. Dank u.*

